

LA MAYNADERA

I

E cuidava de vestirnos quan eram menuts; nos duya á passeig; quan queyam malalts, nos donava las medicinas y 'ns acotxava; y fins nos solia contar quèntos, quan li era permès pel senyor metge, que de vegadas no volia que 'ns desvetllés y li privava.

Vaja, nos estimava molt pero nosaltres també.

¡Pobre Lluisa, quan hi penso encara 'm venen las llágrimas als ulls!

Tenia allavors trent' anys, y era alta, plena, forta, y al ensemps carinyosa y riallera.

Era filla de la costa, y sempre 'ns parlava de 'la bella platja del seu poblet y del barco de son pare, honrat mariner de cabells blanchs com la neu del Montseny y veu aspre com los pichs de Montserrat.

Feya ja tres anys que servia á casa de mos pares, y tothom la tenia per honrada.

Veuse aquí que un dia, un oficial va arribar ab la botlleta, y com era en temps de guerra, no hi hagué altre remey sino donar allotjament al oficial y á dos soldats, roigs com dos perdigots, que de assistents li feyan.

L' oficial era jove, trempat y després. Los asistents se semblavan al oficial en tot y per tot, menys en lo greix y color de las galtas, que n' en tenian mes qu' aquell.

A casa també hi solia venir é hi passava moltes estonas, un bordegàs d' una masia vehina, que li deyan Blay, y que, si be feya un bon tros lo ximple, tothom lo tenia per un camandula de llarga història, y aixó que no més contava quinz' anys.

Sempre 'm duya á bras y jo, que no era llavors fisonomista, lo devia trovar de bon present y tracte agradivol, perque quan no m' hi deixavan anar, me posava á moure tal escándol de llantos y plors, que no m' aconsolava res com no fos passant la meva.

Ell no sé si m' estimava, pero sí sé que gracias a mí moltes vegades s' escapolia de renys y cops, endossantme á mí malifetas obradas per ell; y, es clar, com jo era tan menut, lo que á ell li era deliet, en mí s' convertia en gracieta.

Per có sospito ara un fons d' interés en son amor: si be jo també ara endevino un bon xich d' egoisme en l' afecte que li duya, per quant també tinc las mevas sospitas de que aqueix se fonamentava en haver reparat qu' ell me duya mes á passeig que ningú, y sobre tot, feya lo que volia, senys renys ni amenassas, com me solia esdevenir quan me duya á pendre l' sol la Lluïsa.

Ara be, un dia qu' aquesta m' hi va dur, recordo que 'm deixá sentat dalt d' un marge, y que mentres jo jugava, esmicolant la terra ab una pedra cantelluda, ella no feya sino plorar com una Magdalena. Aquell dia sí que no vaig anyorar á n' en Blay, perque també ella 'm deixá fer tot quant volguí.

¡Pobre Lluïsa, com plorava! Recordo que deya:

— ¡Pobre de mí! y ¿qui 'm creurá? No, no, no me 'n aniré... Pero ¿qué dich, trista de mí? Si m' han tret, y... no hi ha més camí sino deixar aquest poble, ab lo mal nom que no me 'l treuen mes de sobre. ¡Deu meu! ¿per qué no escrius en mon front la veritat de mas paraulas, la meva ignocencia?... ¡Potser llavors me creurian! ¡Pero, eái! ¡Com só una pobre minyona! ¡Pobre pare! ¡Ell, ell sí que no 'm tindrà per mentidera!

Y plorant se m' entorná á casa, quan vaig haver jugat prou.

Al endemà, al demanar la Lluïsa:

— Es fora, y no tornarà més,— me va respondre la mare ab veu seca. Me sembla que vaig sentirme pujar las llágrimas als ulls; pero lo tó de veu de la meva mare va acbardirme, y no vaig gosar á plorar davant d' ella.

¿Creuriau una cosa?

¿Creuriau que des de llavors en avant may mes vaig gastar alegria?

Prou me passejavan, prou feyan, prou venia en Blay... res, la tristor me matava. Y, cosa estranya: jo que tenia tanta voluntat al bordegàs, sense saber per qué, des de que va esser fora la Lluïsa, no 'l poguí veure més. Lo mateix era tenirlo al davant, que agafarme unas ganas de fugir, que res podia fèrmelas passar, y que acabavan per obligarme à allunyarmen cuyta-corrent.

¿Ara diguéu per qué? No ho sé

Quan he sigut mes gran, y m' han contat lo que significavan los plors de la Lluïsa, he comprès que 'l cor de las criaturas te mes presentiments, y llegeix mes clar en lo cor dels altres que no pas lo de las personas fetas.

A mi 'l cor 'm deya, que 'l Blay tenia la culpa de tot, y ja veuréu si m' errava.

Com he dit mes amunt, á casa hi van vindre al·lotjats; y tot, després de serhi ells, va seguir de la mateixa manera que avans, menys un bon xich més d' alegria y una mica mes de brugit

Aixís transcorregué un mes fins que un dia en Blay va cridar á la meva mare, y de baix en baix li va dir:

— Miréus, Antonia; no 'us ho volia dir, pero també ho sabriau, y val mes ara que mes endavant. . . Lo d' ara es poca cosa, y .. ¡quí sab! Si no s' espurga, encara s' hi pert.

— ¿Qué vols dir? preguntà la meva mare ab ànsia al xicot.

— ¡Eyl no 'm comprometéu; jo 'u dich pel vostre bé,— li va respondre aquell.

— Be, mes ¿que vol dir tot aixó?

Lo Blay permanesqué un bon ratet sense dir res. Despres, gratant-se 'l cap, tornà á rompre la quietut:

— ¿No heu reparat, Antonia, que 'ls assistents fa dos dias qu' están amohinats?

— ¿Vols dir?

— Si; parlan ells ab ells... buscan... miran...

— Si, d' aixó si que me 'n so adonat.

— ¿Sabeu qué tenen?

— No, fi'l, no.

— ¿No? ¿Voléu que 'us ho diga?

— Si es cosa de saberse...

— ¿De saberse? y castigarse també.

— Vaja, parla.

Aquí torná á callar lo pillardàs.

—¿Sabeu que un dels assistents tenia una bossa de seda vermella ab flochs blancs?

—Prou.

—Donchs be; la bossa s' ha perdut ab los diners qu' hi havia dins.

—Perduda, v be...

—Pero á casa vostra.

—Si s' ha perdut, se trobará:—féu la meva mare.

—¡Ca! No s' ha perdut, no.

—Donchs si no s' ha perdut, se trobará:—torná á dir la meva mare.

—S' ha perdut, y no 's trovará, porque... ha sigut robada.

—¡Robada!—exclamá la pobre dona, tornantse groga de rabia.—

¿Qué dius? ¿Ja sabs lo que dius? ¡A casa no hi ha lladres!...

Lo bordegàs esclafí una grossa riallada tot murmurant:

—No n' hi havia podéu dir, mes ara n' hi ha.

—¡Mentida!

—¡Ah! si 'us enfadéu no farém res y esvalotarém lo vehinat. ¿Dihéu que no hi ha lladres, eh?

—Si qu' ho dich.

—Donchs veniu ab mí, y trobarém la amagatall de la garsa.

La meva mare, groga, tremolosa y barbotegant, seguí á n' en Blay.

II

La Lluisa tenia la cambra á dalt, al costat de las golfas, sota teulada. Per una finestra donava aquella al prat y per un' altra al torrent; las otras dos caras eran totas sense obertura de llum, y en una d' ellas hi havia la porta d' entrada, qual porta comunicava ab lo graner. A las primavera no feya de mal viurehi, pero lo qu' es tant al hivern com al estiu, se necessitava tindre tota la paciència y abnegació d' un sant per aguantarhi las geladas y las xafagors. La pobre Lluisa tenia aqueixas duas virtuts, y per ço hi vivia.

En un dels racons, uns tres peus de fusta pintada de vermell, aguantavan una gibrella groga y lo seu aixugamà de lli. Una caixa de

noguera, un llit de pots blanch y una corda per penjarhi la roba, eran tot lo parament del niu de la Lluisa. Pero aixó si, 'l tenia net com una patena; porque, la pobre, era molt endressada, no se li podia negar.

Envers aquest indret, lo Blay, acompanyá á la meva mare.

Avans d' entrar, lo bordegas que caminava de puntetas, feu deturar á la que 'l seguia, dihentli ab veu baixa:

—No vinguéu; miraré si hi es.

Y va treure ab molt rezel lo cap pel forat de la porta. Un parda! que picotejava las rejolas, al véurel', pegá volada, y fugí per la fines- tra tot piulant.

—No hi es,—va dir en Blay ab veu alta, tombantse de cara á la Antonia,—ja podéu venir. Entremhi.

Un cop foren dins, l' espieta comensá per alzar la tapa de la caixa, que grinyolá de las frontissas. y ab lo mig riure en los llavis, murmurá:

—Remenéu y trobaréu.

L' Antonia, si be ab repugnancia, comensá á escorcollar com una desesperada. Pero no trobava res; de la roba blanca passava á la de color; deixava la de color per tornar á la blanca, y res, res sempre.

En Blay comensava á posarse groch, tot renegant ab veu baixa.

—Deixéu,—va dir al últim impacient, veyent que la mare no sa via trobarho, y comensá ell; pero ab mes art y mes paciencia. Pessa per pesa aná escorcollant. De cop, agafa unas faldillas: desplegantlas las espolsa, y d' entre 'ls plecchs de la roba, ¡pam!, cau una cosa, que al tocar á terra fa soroll de diners.

Era la bossa del assistent.

¿Dech dirvos lo desgavell que alló va dur á casa? La mare ja no va sossegar fins que va poder tindre una sentada ab la Lluisa. Dolorosa fou aquesta. La pobre xicota plarava com una Magdalena negant lo furt: la meva mare treya foch pels ulls, y li mostrava la bossa trobada dins de la caixa; y jo impacientantme y rondinant fora de la cambra, perque la Lluisa no eixia per durme á passeig, acabava de completar lo quadro.

No sé 'l que va passar; mes vaig anar á passeig ab la Lluisa.

Al endemá dematí, la Lluisa va ferme un petó, y plorant, ab un farsellet sota la aixella, ixqué del poble.

Recordo que quan va ser fora, un dels assistents demaná á la mare si havia trobat un mocador groch y bermell que li mancava.

—La Lluisa, la Lluisa se l' haurá endut: —esta fou la resposta que li féu la mestressa.

III

Quinze dias despres, tornant de mercat una tarde ab la meva tia y la meva mare, varem entrar á reposar un xich al mas d'en Blay avans de arribar al poble, jo ja no podia més.

Del mas aqueix al poble, hi havia nna mitja boreta de pagés.

La meva mare 'm duya per la mà quan hi entrarem. La vella estava vora la llar, y al davant seu lo Blay li ensenyava alguna cosa.

—Mireu, Antonia.— va dir la jaya aixís que nos va veure.— Miréu que m' ha dut de mercat lo nostre Bay.

—¿Qué hi ha anat? féu la mare.

—¿Per qué ho preguntéu?

—Perque nosaltres ne venim y no l' hi hem vist.

—Pot ser. ¿Qué 'us sembla aquest mocador?

Y allargá un mocador groch y bermell, punt per punt exactament igual al del assistent,

Un llamp qu' hagués caigut als peus de la mare no l' hauria sorpresa tant. Pero per có no va dir res, torná 'l mocador á la velleta, y sens reposar gota, me feu fer per forza la mitja hora que 'ns faltava de camí, per mes que jo, plorant, me li repenjés á las faldillas. No sé per que, llavors interiorment vaig malehir al Blay.

Sé que després la mare va pagar lo mocador al assistent, y no 'm recorda haver vist may mes á casa al bordegás.

IV

Deu anys després, la meva mare ja era morta y jo m' havia fet tot un homenet. Ja no viviam á Roda: com que tenia de ser advocat, per forza lo mas sense nosaltres se quedava 'ls hiverns, tota vegada que l' Universitat era á Barcelona, y calia anar á l' Universitat per saber de lleys.

De vegadas la tia, per encàrrech dels metges, que 'm veyan pujar molt prim, algun dia de festa 'm duya á fora á passejar y esbargirme, cosa que no 'm desagradava.

Una de tantas vegadas varem anar á Badalona. Mentres al hostal nos apariavan l' esmorsar, me vaig escapolar cap á la platja, perque á mí la brisa del mar sempre m' ha tingut robat lo cor. La meva tia no trigá gayre en venirm'hi á fer companyia. Jo 'm mirava la estesa de la blavor, hont per damunt hi solcavan balandrejantshi unas quantas barcas de pescar. La tia cercava petxinas. Mes avall uns mariners cohián la minestra.

Un xicotet de cinch ó sis anys jugava alli aprop, vora, vora del aiguà. Jo 'l vaig advertir de que las onadas lo podian mullar. Ell no 'n feu cas.

Pero com si la mar volgués donarme la rahó, una grossa onada l' arreplega de plé á plé, y si bé no feu altra cosa que mullarlo, n' hi hagué prou perque 's posés á plorar ab molta forsa, xop de cap á peus.

Jo hi vaig corre, pero una dona hi fou primer.

—Fill, Joan, ¿qué tens?—deya la dona, que tindria uns quarant' anys, tot corrent.

La criatura no responia sino plorant.

—¿Hont vas? ¿Hont vas aixís, mullat com un peix?

—Prou ne té ell la culpa.—diguí jo llavors barrejantme en la conversa.—Ja l' havia avisat, y ja se sab que qui no creu...

La manera com me mirava la dona, me va trencar la paraula als llavis.

Fit á fit, presa d' ansietat, y com desilijosa de ferme una pregunta, no m' apartava 'ls ulls de sobre.

Jo no pogui menys de preguntarli:

—¿Per qué 'm miréu?

—Senyoret, perdoni... una pregunta: ¿com se diu?

—¿Jo? Francesch.

—Francesch!...—y aquí la dona arrencá á plorar

—Y ara, ¿perqué ploréu?—li diguí jo.

—¿Es de Vich? ¿No es veritat qu' es de Vich?—aná preguntantme tot plorant.

—Sí.

—¿Y la seva mare?

—Morta.

—¡Mortal! ¿Y la seva tia?

—Allí la teniu... Pero vos, ¿qui sou?

—¡Ah! me dono vergonya de nomenarme... vull veure la seva tia avans.—Y deixantme, corregué cap allí hont aquella 's trobava.

Jo, un moment després, seguí sas pejjadas, tot rumiant.

Quan vaig esser ab ellas, las dos estavan abraçadas, y la meva tia parlava aixís:

—Sí, Lluisa, sí; la veritat sempre sura tart ó dejorn. Tú vas ser culpada, tú vas passar la vergonya! Pero mira, Deu no t' ha deixat per ço de la ma, y avuy te véus mestressa, esposa estimada y mare benvolguda.

—Sí, pero ella ha mort, y potser m' ha cregut culpable al deixar aquest mon.

—No, Lluisa, no: ella savia qu' eras ignocenta y mes de quatre vegadas, al parlarne, li venian las llàgrimas als ulls, y si hagués sapigut hont eras, hauria vingut á trobarte; pero li van dir que ja no viviau á Premiá, y no sabent hont te trobavas, va tenir de anarsen d' aquest mon, sens tindre 'l consol de desfer lo mal que t' havia fet. ¡Pobre Lluisa, com devias patir! ell ja te donat son compte á Deu: va fer mala mort. Una nit va saltar una paret d' un clós, y una bala li va passar lo pit de part á part.

—Deu lo perdó!

—Sí, que ben be ho necessita: pero mira, los assistents may te varen creure culpable, may. Sempre que se 'n parlava, solian dir: «No, no era ella, de segur. No pot ser, massa feya cara de dona honrada.» Mes Deu tot ho fa venir be, y lo mocador va descobrir la bossa.

Jo ho escoltava tot sens dir res.

—¿Y bé, senyoret, no 'm dia res? ¿Encara 'm creu capás de...? —feu ella tombantse de cara á mí.

—Calla, calla, Lluisa,—vaig esclamar jo prenentli la ma y apretantli ab forsa,—no vull que me digas mes de vosté, ni que sospitis que ni per un sol moment he cregut res del que algú va creure. Jo no 'm recordo sino dels qüentos que 'm contavas, dels passeigs que feyam, dels jochs que de tú aprenia, y ara he vist que la virtut sempre sura: donchs, per lo que he sentit dir á la tia, tu ets felis, y ben casada y bona mare. ¡Lluisa, Deu t' ho conservi molts anys!

Aquell dia no varem anar á dinar al hostal: pero no recordo may haver menjat ni mes ni de mes bona gana.

VETLLANT UN MORT

Estich sol ab lo cadavre,
qu' encar' es mes qu' estar sol,
sol en est gran callament
¡lo callament de la mort!

Oh! té quelcom de fantástich
tot lo que 'm volta, tot, tot;
lo flamet de cada ciri
com roja serp bellugós,

la sombra de cada cosa
que va del mur al trespol
y ja s' agrandeix, ja minva
en continua tremolor;

y mes que tot aquest gran
callament tant misteriós,
qu' es, ab tot y callar sempre,
l' única veu de la mort.

Y 'l cadavre mentrestant,
mut, inmóvil, esgroguit,
estés sempre al meu devant,
es lo rey d' aquesta nit.

Mut? no, no, parlantme está,
mes jo no entench son accent;
oh! ¿qué 'm dirá? ¿qué 'm dirá
ab son estrany callament?

Inmóvil? inmóvil, no;
veig quelcom que no ha acabat;
ah! no sé si es il·lusió,
mes sento l' eternitat.

Y 'l cadavre mentrestant
sens desfer mos duples ¡res!
¡Poders ignorants! ¿qué te
la mort, qu' impresiona tant?

Allá lluny remor de cànchis,
alegres veus de jovent,
que rasant pe'ls vidres
me las porta 'l vent.

Ja s' acostan las canturias;
ara si que sonan fort;
semb'a qu' escoltarlas
fins desilji 'l mort.

Ja per devant d' esta casa
passa la colla cantant;
y ja torna á anarse'n
carre amunt lo cant.

Allà lluny las veus se perden
y encara 'm donan conhort;
allà lluny la vida,
y aquí dins la mort.

¡Quin núvol dé pensaments
m' arriuan com la tempesta!
oh! l' un ab l' altre 's desfan
y quasi 'l cap me rebentan.

Dins meu los sento bronzir
en desalenada brega;
tots preguntan y cap d' ells
respon als fatals problemas.

Y ¿ho creuriau? ve un instant
en que tant me desvaneixen,
que crech que 'l mort es lo viu
y jo la mort á qui ell vetlla.

¡Cóm es veritat que 'l riu
per lluny que nasqui del mar,
ala, ala, sens remey,
ha de aná' al mar á parar!

¡Cóm es veritat que l' aygua
que 'l núvol porta en son si,
per molt que al espay s' aguantí,
á terra ha de caure al fi!

Oh! la mort! eixa paraula
¡qu' estranya! ¡qu' estranya qu' est
tan aviat de por me gela.
com m' aconsola y 'm fa bé.

Apesar meu, jo la sento
ressonar en tot arréu,
tan en lo càntich que arriba,
com en lo càntich que 's pert.

La veig escrita en la terra,
la veig escrita en lo cel,
en la blancor de l' aubada
y en la llum del sol ponent.

D' ella 'm parlan las ponsellas,
d' ella 'm parlan los aucells;
ponsellas? ¡ay fullas secas!
aucells? ¡ay los nius deserts!

Que quan ve la primavera
me fa pensar ab l' hivern,
y desseguit de la tomba
me fá recordar lo bres.

Mort en tot arréu te sento;
mort, en tot arréu te veig,
¡y ara mateix, vet aquí
ombrivola devant meu!

Aquí paran l' hermosura,
lo dolor y la ventura
y la gloria y 'l dols amor;
aquí, en esta nit immensa
hi deté son vol la pensa
y son batement lo cor.

Y l' encantadora dona
que 'l mon encisá una estona
pren ertas formas aquí;
y aquells llavis no falagan,
y aquells ulls tan vius s' apagan
en aquest despull mesquí.

Y 'l nin y 'l savi y quants venen,
aquí erta figura prenen,
silenci y quietut tan sols;
y del flam de vida 'n queda
no mes qu' esta forma freda
que després ha d' esser pols.

Y bé ¿es cert? ¿no hi queda res
en esta eterna dormida?
¿es cert que 'l flam de la vida
no 's torna á encendre may mes?

¿O be es cert que hi ha quelcom
que puja á regions mes puras,
á misteriosas alturas
lluny d' aquest trist lloch hont som?

¿D' aquet mort l' altiva pensa,
lo fort glatit de son cor,
han trobat pátria millor
tan eterna com inmensa?

¿ó bé 'l cor y 'l pensament
s' han dissipat com lo fum,
com la música y 'l perfum
que 's dissipan entre 'l vent?

¡Sempre 'l dupte malehit!
¡sempre esclau del dupte 'm faig!
¡Un raig de claror! ¡un raig
que 'm tregui de tanta nit!

JOSEPH MARTÍ FOLGUERA.

CANSÓ D' AMOR

Sentada en un feix d' espigas
que vora teu s' han nodrit,
bella esposa
que ets ditxosa
ab lo fill que 't xucla 'l pit!
Sa boqueta falaguera
va ensajantse riallera
pera dirte, encara humida
de la mel de mes dolsor:
font de la vida,
font del amor.

La olivera que 't dona ombra
n' es dosser d' hermosa pau;
la rosada
l' ha enjoyada
y l' oreig la besa suau.
La besada n' es tan dolsa
que ab lo ruixim que ella espolsa,
baix, baixet, diu eternida
benehinte 'l cabell d' or:
font de la vida,
font del amor.

Papallons que s'aparellan
camí del cel tot jugant,
s'entretenen,
van y venen
fent l'aleta al teu voltant.
Y en ta boca mitj desclosa
van glatint com fresca rosa
hont lo maig sempre convida
a llibar mel de ton cor,
font de la vida,
font del amor.

Cada cop que al fill amoixas
ve aprop teu un aucellet;
si al fill besa
ta tendresa,
cada bes un refilet;
y ab l'espiga que ell arrenca,
com lo teu cabell rossenca,
se'n va al niu y desde ell crida
saludante ab cant mes fort:
font de la vida,
font del amor.

En la llum de ta mirada
l'astre-rey s'hi regoneix,
á tot' hora
l' enamora
com essencia d' ell mateix.
Per morir gosant s'afanya
y del cim d' una montanya,
en senyal de despedida,
dirte ab bes de resplandor:
font de la vida,
font del amor.

Quan los clars estels festejen
d' obertas flors lo sorrís
per retreure
que ells van venre

delicias d' un paradís,
jo clouré ab tendras besadas
tas parpellas mitj rosadas
y en mos brassos ja dormida
dolsament cantarà 'l cor:
font de la vida,
font del amor.

JASCINTO TORRES Y REYATÓ.

A LA "ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS"
EN LO 14 ANIVERSARI DE SA FUNDACIÓ.

IMPROVISACIÓ

Poesia llegida en la *Catalanista*, en la vetllada dedicada á commemorar lo dia de la fundació de la «Associació» en 26 de Novembre de 1890.

Avuy fá catorze' anys qu' en terra bona
bons sembradors, una llevor sembravan,
la pluja fecundant que l' assahona
ab lo terror á la llevó arrelava.

Després, obrintne l' apilada terra
que com llosa pesanta la cubria,
com fénix, que renaix de sa desferra
en vert fullatge, 'l bés del sol, l' obría.

Y aixis pujava ab ufanesa tanta
que dava gust als ulls y al cor graa joya;
tenía ja l' aspecte d' una planta
molt gentil, molt esbelta y bonicoya
LA RENAIXENSA.—Any XX.

Després anà creixent y 's feu tant bella
que d' arbre anà prenent alsada y soca,
sa brancada gegant ja es maravella
que un poble immens ab sa gran ombra ajoca.

Vells Monastirs y Temples y retaules
los resguarda del temps, gran destructor
y á sa ombra estimada s' ohuen faulas
reviurer de lo temps de l' avior.

L' eura enfilantse en sa brancada ardida
ne forma un cobricel fresch y gentil,
que s' ompla ab nova ufana y nova vida
quan Jordi, l' orna ab rosas, per l' Abril.

Y eix arbre ja soberch, encar que jove,
ha dat son fruit y ha rebrotat planté
que s' ompla en lo bon temps de fulla nova
y que darà mes tart son fruit també.

D' eix arbre que catorce' anys fá va naixe
y que ampara la nostre *Associació*
ique no 'ns fassen los nets la nostra caixa!
ique 'n fassen, Catalunya vehent renaixe,
una creu, en senyal de redempció!

LUIS TINTORÉ MERCADER.

26 Novembre 1890.

LA PRIMER TEMPESTA

PALME DE VERMEIL

Quand la primer tempesta
llansá lo primer tró,
lo mon va tremolarne,
rugiren los lleons.

Saltaren les balenes,
les aus dintre la pols
van caure espahordides,
y Adam va rompre en plor.

Eva, jonolls en terra,
clamava á Deu perdó,
y la serpent malvada
s' ajeya en lo terrós.

Y tot ho contemplava
de terra y cels l' Autor

que per sa omnipotencia
n' havia creat l' hom.

Anava ab sa justícia
à condempnarlo á mort,
més sa misericòrdia
hagué d' ell compassió.

Dexá que s' esbravassen
los elements del mon,
irats contra la culpa
que 'ls treya son repós.

Y al véurer com fugia
Adam, trémol y groch,
seguit de sa companya
per amagar son cors.

¿Adam, hón ets? va dirli,
Adam hón ets, ahon?
—Y aquell ab veu llunyana
li respongué:—Senyor!...

Desnús y sens coratge,
desnús estan abdós;
si havem de comparexer
feys amagar lo Sol.

—¿Quí t' ha dit que nu estavas?
Vestit te doni Jó,
vestit de l' innocència
que al Cel donava goig.

—Trencat ton manament
tot mal anat me trob,
la dona que 'm donares
m' ha duyt la temptació.

—Fou la serpent traydora,
diu Eva ab gran dolor,
cubrint sa hermosa cara
sa cabellera d' or.

—No es vostre, Adam y Eva,
no es vostre ja aquest lloch,
va dirlos á les hores
l' omnipotent Senyor.

Haveu tirat la joya
de més preuhat valor,
marcida n' es la rosa
de més flayrosa odor.

Rompuda haveu l' escala
que duya al meu sojorn,
haveu obert lo càrrec
hon vaig tancar la mort.

Un mar vos doni d' aygua,
y un n' haveu fet de plors
ahon vostra descendencia
may trobará conhort.

De tots los fills de mare
los ulls ne serán fonts
sense que may esborren
la taca de llur front.

— Jehová sa veu detura,
calla tota remor...
Es que en consell se junta
la Trinitat d' amor.

L' Omnipotent retorna
d' un éxtasis gloriós,
y diu ab veu de Pare
ensempe que de Senyor:

«Via fora, via fora
d' aquest lloch delitós!
trepitjaréu espines
tindreu fills ab dolor.

Mas per la vostra culpa
vindrá un Reparador;
per lo més alt misteri
mos fills seréu de nou.

Jo tinch dintre ma pensa
la pura Concepció,
que vindrà al mon, com l' alba
que surt abans del Sol.

Inmaculada Verge
mare d' un Redemptor;
la llum de l' esperança
renaxerá en lo mon.»

— L' angel caygut llavors
doná crit espantós,
era que 's penedia
d' haver temptat á l' hom.

Maléhit desde les hores
nos persegueix per tot,
lo fruyt per fernos perdre
de nostra redemció.

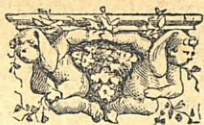
Mirant á nostra dreta
que 'ns guarda l' Angel bo
ell va desde l' esquerra
tramant la temptació.

Mas ay, lo sant Custodi
com si emprengués lo vol

esten ses belles ales
y nos cobreix lo cors.

Al cel sos ulls axeca
ab fervent oració,
y del Cel nos devalla
la força de l' amor.

VICTORIA PENYA DE AMER.

CANT DELS SEGADORS

LLENGUATJE ROSSELLONÉS

Amichs, despertem nos,
Lo gall canta matinas;
Miráulo gloriós
Cridant ja las gallinas.
Lo sol, viu y brillant,
ab pompós equipatge
Guanya lo cel trionfant;
Aném, prenim coratge.

La sega es bona y abundanta,
Guardant sino que nostra má;
L' espiga, ab lo pés del seu grá,
A terra lo' cap decanta;
Dels pobres tendrém gran pler,
De acudir á la defensa;
Si Deu nos dona tant de bé,
Cantém sa bondat inmensa

Fém que la garba amontanada
Cayga rabent sota 'ls volants,
Y que 'ls pobrets, petits y grans,
Vingan á fer l' espigolada.
Cal pas serrar massa las mans,
Fém que 'n cayga algunas espigas;
Pels pobres, tots aqueixos graas
Serán recoltas benehidas.

Amichs, despertem nos,
Lo gall canta matinas;
Miráulo gloriós
Cridant ja las gallinas.
Lo sol, viu y brillant,
Ab pompós equipatge
Puja al cel trionfant;
Aném; prenim coratje.

COSME ROUFFIA

CORRANDAS ROSSELLONESAS

Bonica seu, minyoneta,
Com la flor del taronjer,
Blanca com la colometa,
Florida com lo roser.

Que Deu vos dó, galans ninas,
Lo marit que desitjan,
Sempre rosas sens espinas,
Dolsuras, amor y pau.

Boniqueta seu, fadrina,
Com las albas del matí,
Qui pogués tenir, oh nina,
Vostre cor y vostre sí.

La rosa de maig floría,
Quan me vós enamorar;
Lluiseta, vida mia,
Que 'm cal fer, per t'alcansar.

Tota la nit ballerian
Las ninas de Rosselló;
Y nosaltres cantariam
Si nos dessén un petó.

Tot aixó son balladesas
Y comensi de 'm cansar;
Bona nit tingau ninetas,
Deu vos dó bon somiar.

De mati, á la canal,
Cantava lo pardalet;
Ay! no cantau vos, tan alt,
Callauvos dols aucellet.

Lo pardal, quan se cotxava,
Ne feya dolsa remor,
Per véurer si l' escoltava
La senyora del seu cor.

La mar blava, lo cel blau,
També vos guia l' estela;
Deu vos dó bon vent en vela,
Mariners á Deu siau!

Montanyas Regaladas
Son las de Canigó,
Que tot l' estiu floreixen
Primavera y tardor.

PERE COURTAIS

D' Argelés de Mar.

UNA FLOR

I

Un matí de primavera
contemplava jo una flor
deixondintse matinera
al primer bes de l' amor.
Son capoll suhament s' obria
com magrana quan s' esberla,
y en son cálzer hi dormia
una diamantina perla.
L' atrevit sol la besava
y un estól de papellons;
l' abella la festejava
cambiant sa mel en petons.
Aquella flor tant gentil
entre floreta y poncebella
la reyna era de l' abril
la reyna hermosa y novella...

II

Tres jorns despres ja la vey
esfullarse al bes del sol

ni un papelló li sonreya
de tot aquell ample estol.
Las abellas rondinant
indiferents li passavan
son dols amor recordant,
mes, ni tant sols s'hi aturavan...

Aquella flor innocent
es avuy ja cendra y pols,
y en mon débil pensament
hi viurá sempre, tant sols.

.

— Es lo final de la dona,
de la coqueta del mon;
¡la bellesa l'abandona,
la fortuna se li pòm!

E. PASCUAL.

Barcelona 1889.

À MARIA

M' han contat que ab tas campanyas
parlas de mí tot sovint,
y m' han dit que tant t' hi exaltas
quant pots malparlar de mí,
que 'l fel que hi há en la teva ànima
per la boca 't sobrehix.
Sé que dius que soch un monstre
d' egoisme enorgullit;
y que 'l gel de mas entrayas
no 'l fondrà may cap istiu.
Sé que dius que de mí fugen,
tant si ploro, com si rich,
puig mon cor es un cadavre
y roca dura 'l meu pit,
y... es elà! en las rocas y entre óssos,
no sap l' amor ferhi niu.
Que un jorn á la teva orella
ma veu murmurá—¡t' estim!—
y que tú (pobra ignoscenta)
las portas del cor obrint,
vegeres entrarhi un lladre
ab capa de bon amich.....
Calla, Maria, y no oblidis

quant volgas parlar de mi
que la calumnia fou sempre
disfressa de propis crims.
Cert; mon eor era un cadavre
iprou saps tu qui 'n fou botxi!
y es vritat que es aspra roca
lo meu pit per tot enginy;
mes, cor difunt, resucita,
y es flonja llana 'l dur pit
quant l' amor hi deixa caure
la dolsor de sos ruixíms.

¿No veus que trista es la terra,
sense flors, glassats los rius,
plenas de neu las montanyas,
los arbres esgroguehits,
lo cel sempre plé de boyras
y 'ls aucells plorant al niu?
Donchs sota aquesta mortalla
que l' hivern ha anat teixint,
cova un mon de maravellas
prompte á esclatar y florir:
Deixa que 'l sol s' endolceixi,
que alegre son esguart trist,
que son llabi ardent la bese
en los seus llabis marçits,
y al hivern. la primavera
gentil veurém succehir.
Mon cor cadavre vas creurer
quan l' hagues malferit,
y es que, traydora, sabías
quant fondo me 'l vas punyir.
Peró 'l que per mort deixares,
restá sols estabornit
y ha retornat á la vida
d' un ver amor al abrich.
De cors morts no n' hi ha á la terra
quan semblan morts, son més vius,
y ufanosos se deixondan

los afectes condormits.
si l' amor contra ells assaja
los seus feridors enginys.
En mi 's feu aquet miracle;
d' amor dolsament ferit,
ja 'l meu cor no es un cadavre
y es llana 'l pedreny del pit.
Pregúntau, sinó, á la hermosa
que al sentirte 's va enrojir.

Ja, donchs, res me fa que digas
lo que be 't plague de mí,
puig, vivint en primavera,
¿quí pensa ab l' hivern finit?
Y si 'm contan tas companyas
que 'ls parlas de mí sovint,
respondré que es la calumnia
disfressa de propis crims.

N. VERDAGUER Y CALLÍS.

LO GALL DE DONYA PEPA

RELACIÓ D' UN FET VERITABLE

ma juvenesa teniam en lo mateix carrer y no lluny de casa una vehina á la qual anomenave donya Pepa que valia un Perú.

De senyora com ella no n' hi havia d' altre. Tant servia per un saló com per una cuyna y al costat de donya Pepa totas las senyoras hi tenian que apéndrer, puig á més de ser una persona excelent era bona esposa, bona mare de familia caycussa de donar un consell, sabent arreglar un vestit, un saló y un guisado quan convenia, tant bé com la millor cuynera francesa apesar de tenir en sa cuyna á la Antonia que 's presumia ab rahó de saber ahont tenia la má dreta y botzinava perque la senyora s' acostava als fogons.

Donya Pepa era segona muller y sos fillastres eran casats y vivian fora de casa més regnavan en la familia bonas relacions y tots los dias los fills anavan á véurer á son pare y eran rebuts per la madrastra ab goig y carinyo y si bé no li deyan mamá perque ja eran grans quan son papá vá casarse per segona vegada la nomenavan per donya Pepa ó bé per la senyora del papá, may per la madrastra nom que tant hauria repugnat á la senyora com á sos fillastres.

Entre altres dias que los fills de don Joseph, que aixís anomenarém al marit de donya Pepa, se quedavan á dinar a casa de son pare era lo més senyalat lo dia de Nadal y llavors hi havia que véurer á donya Pepa, perque era alló de tirar la casa per la finestra y lo dia de Sant Tomás ja anava acompanyada de la Antonia, la criada vella de la casa, escullí lo gall millor y encara moltes vegadas la Laya, una pagesa masovera de uns amichs seus, lo criaba expressament, puig á donya Pepa li repugnava que l'indiot ó gall dindi' fós engreixat de cargols y llimachs, de cuchs de la terra y nous engargulladas com acostuman á Fransa y també en certas contornadas de nostra terra y sabia que la Laya solía engreixar los galls ab blat de moro y verdura de l'hort y deya, que galls com los d' aquesta no n' hi havia d' altres encare que la Laya se 'ls feya pagar un poch massa.

Pero á donya Pepa per rumbejar devant de sos fillastres no li dolia rés.

L' any que vá succehir lo que contaré, la Laya portá á donya Pepa lo que se 'n diu un cap padre.

—No li porto un gall; li porto un burro, deya la pagesa, no 'l podia obrir de greix. Aixó no ho troba á Barcelona encare que 'n dongui una dobla de quatre.

—Y quant ne demanáu, preguntá donya Pepa, mirant aquella maravella.

—Sis duros.

—Reyna Santíssima!

—En val més, deya la Laya: de grà n' ha menjat á cuarteras. No hi ha ganancia en criar indiots, y jo no só d' aquellas que 'ls engreixan de carn del canyet. Tot es grà, y si 'l pesa després de cuyt veurá com li pesarà més que si fós crú, perque la virám de casa aumenta.

Y donya Pepa y la pagesa comensaren á regatejar y per fi la Laya doná aquella pessa per cinch duros, que prou los valia.

—Lo matarém demá, perque no s' anyori y fonga, perque are sembla un cotó.

—Será estantis, deya l' Antonia, que en tot tenia que dir.

—Aixís es més tendre, responia donya Pepa. Lo posarém á la serena y ni cap capó será tant bó com lo gall de la Laya. Lo guisaré com m' ha dit la Marión, la cuynera francesa de casa lo senyor Marqués.

—Aquella Madama bruta que sembla un sagí contestá l' Antonia. Jo no menjaria de las sevas mans ni 'ls ous per beure. Si sempre vá carregada de llantias y prén tabaco! Ba... Ba... Senyora!

—Pero si no es la Madama que ha de guisarho, sino vos y jo.

—Vosté farà lo que vulgui, digué ab mal humor l' Antonia, mes lo gall qui 'l treu de farsit ab prunas y pinyons y una poma camosa al pap...

—Ja no s' estila, contestà donya Pepa, y la Madama ja m' ha dit com dech guarnirlo. L' ompliré d' aucellets, tófonas, maresch, carn trinxada y una certa salsa francesa que li donarà un gustillo...

—Sí, mil gustos y cap de bó, digué l' Antonia. Are son moda unas gasofias que en lo meu temps no s' estilavan, pero menjavam millor. Per mí un bon rostit, un fricandó, un estofat y un peix á la castellana: lo demés son ranxos, que vol que li diga.

Y entre disputas de mestressa y criada se matà lo gall que resultà una bola de greix.

Y que cofoya donya Pepa lo mostrava á sos fillastres y los deya que aquell any ella sola volia farsirlo com li digué la Madama la cuynera del senyor Marqués.

—Y 's pot saber com lo guisa? preguntà la fillastre.

—Quant lo vulguis guisar tú á casa teva contestà donya Pepa, ja vindré jo a esplicarho y te ho arreglaré.

Vingué lo dia solemne de la vigilia de Nadal y donya Pepa arreglada de brassos ab un devantal de tela de matalás prengué lo gall que l' Antonia havia arreglat deixantlo com un barco que espera nòlits.

Era del greix blanch, y tant en lo pap com en la part de baix tot era una saginera.

La Laya s' havia lluhit.

Donya Pepa feya 'l sufregit d' aucellets, tófonas, llagostins sense closca y una salsilla francesa ab taparas y herbetas ab un untet de seba y vinagre que no hi havia més que demanar afeginthi carn trinxada, cansalada tallada llarga y prima y posantho tot ab molt art perque una cosa ne 's confongués ab l' altre. Posà dintre ous clusos fets á rodanxas per adorno. Lo farsiment del gall era de lo millor.

L' Antonia tot era rodar lo cap y murmurar de baix en baix que valia més lo farsiment á l' antiga espanyola que tots los guisats gabatxos d' aquella Madama bruta ab lo nás de tabaco de la cuynera del Marqués.

Donya Pepa acabá de farsir lo gall, l' Antonia lo cusi, y lo portaren al forn que feya goig de veure y l' lensava una fragancia que retornava.

Donya Pepa no dormi aquella nit de contenta, pensant ab la seva obra y més que més que lo seu fillastre era casat ab una americana, que tenia una mare molt presumida de senyora d' aquellas que fora

de casa los sembla que no hi ha rés bó. Per aixó donya Pepa se volia lluhir encare més que altres anys.

Vingué lo dia desitjat y la senyora 's llevá dematí; ohí las tres missas y se 'n torná á casa.

Se guarní la taula, s' arreglá 'l dinar consistent en los macarrons indispensables un guisat de cassa, altre de peix y lo gall, l' obra mestra.

Després turróns, neulas, confitura, meló, rahims, pomas camosas, vi comú d' Alella, vi blanch y Champagne.

No 's podia demanar més.

Vingueren los convidats que eran lo fillastre y sa muller, la fillastra y son marit, dos nens del un y una nena y un nen de l' altra y una parenta del senyor anomenada la senyora Socós que vivia sola y era soltera y rica.

Se serví la taula, per lo qual s' havia tret una vaixela de porcellana estrangera que no sortia més que en grans festivitats.

Tot fou molt bó, tot exquisit, mes donya Pepa quan sentia las alabansas tot era fer la mitja rialla y rodar lo cap com qui vol dir: Si no habéu vist rés; are vé lo millor.

Llavors comparegué l' Antonia ab lo gall dintre una plata y donya Pepa reya d' alegría. Se prepará per tallarlo ella mateixa, mes mirant avans sa obra li paregué que lo gall era més petit. Pero s' ho tragué del cap, pensant que alló era una ilusió seva.

S' arma del trinxant y comensá á tallar lo gall, quan de prompte arrencá un crit y se torná groga com la cera.

En lo forn li habian cambiat la greixonera. No era lo seu gall lo famós gall de la Laya farsit á la francesa, no hi habia aucellets ni tófonas, ni salsa exquisida.

Lo gall que tallava donya Pepa era magre com un divendres de Cuaresma y farsit de... monjetas bullidas.

— Corra al forn, Antonia, cridá la senyora, mitj accidentada.

— L' Antonia hi corregué.

— Al forn no hi habia cap gall ja. Tots los habian donat y lo famós gall se 'l menjava no sabia qui.

Ningú de la familia menjá lo gall farsit de monjetas porque á tothom feu fástich.

Lo dinar acabá en tragedia, y donya Pepa plorava com una Magdalena.

Se 'n aná al forn y los digué lo que li vingué á la boca, pero la

cosa no tingué remey, y donya Pepa prengué tal enfado que fins tingué que ficarse al llit, pensant que 's tornava boja.

D' aqueix fet han passat moltíssims anys.

No existeix ni donya Pepa ni ningú de tota la seva familia. Tots han mort.

Jo era, com he dit, un jovenet quan aixó passá, pero ab tot y que han passat tants anys cada Nadal quant compareix lo gall á taula farcit per mans de la meva esposa surt l' historia del gall de donya Pepa.

FRANCISCO DE PAULA CAPELLA.

RECORTS

Tot es trist; la terra es seca,
ni un auell, ni un cant d' amor,
suaument lo riu camina
sens frisansa, ni remors;
tot convida al dols misteri,
tot convida al dols recort
y la pensa fantasieja
bategant ensemps lo cor.
¡Si n' he vist de maravellas,
¡si n' he sentit de cansons,
¡si n' he passadas d' estonas
en l' alcázar magestuós!
que m' han transportat la pensa
á altres segles, á altres mons,
¡Si n' he estat d' horas y horas
en dolsa contemplació
devant las góticas fábricas
y 'ls enrunats torreons!
mes giravá al cel la vista
y en ell no hi trovava, no,
aquell cel de Catalunya

aquell cel fet per l' amor
y cercava en las gentadas,
que 'm miravan recelós,
los germans de casa nostra
per quí 'm debatega 'l cor
y debades, no hi trobava
cap dels meus, sempre tot solt.
Perxó avuy des d' eix estatge,
des d' aquest antich recó,
remembrant aquelles terras,
nius d' amor y d' il·lusions,
envio á la patria aymada
aqueix bocinet de cor,
puig per més que un aquí gosi
en dolsa contemplació,
devant las góticas fábricas
y 'ls enrunats torreons,
may lo cata'á de veras
pot oblidar molt ni poch,
aquell Pirineu altívol,
aquell Montserrat hermós,
aquell Montseny tant poétich,
aquella vall del Congost
y aquells saltants de rieras
y las crestallinas fonts
y 'ls boscatges sempre espessos
y 'ls prats rublerts de verdor
de la bella patria mia
niu d' amor y d' il·lusions.

JAUME NOVELLAS DE MOLINS.

Toledo, Novembre de 1890.

TOTS SANTS

Tots Sants es una festa,
de dol y goig ensemps;
dol sent, qui un tribut presta;
goig te 'l ser de poch temps.

L' un com il·lusions compta,
un doll de desengany;
te l' altre 'l pler que aprompta,
la ditxa dels pochs anys.

¡Contrastos de la vida!
ansía l' un florir,
quant l' altre veu marcida,
la flor que esclatá ahir.

Tots Sants: pahorós dia;
que avivas los recorts;
y en tota rodalia,
l' ambient diu: pau als morts.

Campana al goig propensa,
tocá venint jo al mon;

accent trist ara llensa,
pels sers que ja no son.

Cent pobles tots á l' hora,
de dol donan só al vent;
fent unió esglayadora;
cent veus en un lament.

Avuy pels cementiris,
va gent per tots indrets;
coronas, flors y ciris;
omplenan sas parets.

Cementir del meu poble;
;que sol que estás, que trist!
dons á mon cor dol doble,
quant de tan richs n' ha vist

De sol ixent á posta,
las portas t' han obert;
cap colla se 't acosta;
te deixan tots desert.

Si algú cap á tu avansa,
y passa lo teu mur.
va recte ahont descansa
un propi, resa y surt.

Bellesas, no n' hi nían;
ni mostra obras del art;
los més sos prechs t' envian
desde sa trista llar.

Modern, ni un xipré ombreja;
trinxa semblas pels llamps;
mostrante á qui 't rodeja,
com herm en mitj dels camps.

Tots Sants, en ma infantesa,
jo l' esperava ansiós;

no coneixent tristesa;
quant tot somriu gojós.

Mes ara, quan arribas,
m' evocan ab esglay,
tas campanas esquivas,
recorts no oblidats may.

Y lo que en ma llar passa,
de quanta, dia y nit;
lo dol que l' alé glassa,
se 'n es ensenyorit.

Las llars hont hi ha maynada,
capvespre es esperat;
y al fer la castanyada,
de goig hi ha bon esclat.

Mes en la llar que hi resta,
ab dol son seti buyt,
ique trista 's la festa!
la mort que plors hi ha duyt.

A pler y dol convida,
Tots Sants, en tots los anys;
tal com es nostra vida;
contrast de goig y planys.

JAUME CASAS PALLEROL.

ULLS NEGRES

Sens saber lo secret dels seus ulls negres
tot tremolo tan sols al recordármén',
sols sé que no es recort lo que 'n conservo,
no es son recort, qu' encare es sa mirada.

En sas ninas l' amor un niu deu tindre
pèr cobitjarse alegre, arrupit d' alas,
y poder aixís viure com li toca
en una primavera sempre ufana.

Llurs parpres, qu' un cel pur sempre ennuvolan,
quelcóm misteriós é inmens amagan;
puig aprop meu senti aquells ulls qu' atreyan
y á son abím no vas gosá' abocarme.

Si 'ls meus ulls dirigía cap als d' ella,
ben llesta ella 'ls girava á l' altre banda,
quedantme com lo branch, qu' al llach s' inclina,
y no pot mirallárs'hi al moure l' aygua.

Quan sa pupila, tot mirantme, treya
lo secret que no sé, á son rostre d' àngel,
negats mos ulls com si lo sol guaytessen
no veyan lo que sempre desiljavan;

Y fentme aquella llum baixar los parpres
ferits per son fulgor, més clar que suara
sense saber si dintre ó fora 'ls veyá,
en l' ombra aquells dos sols pampellugavan.

Y sempre 'ls tinch enfront, mal que lluny sían,
de llum y d' esperansas embaumantme;
y entre mitj dels torments de llarga ausencia,
sento 'l puríssim goig de contemplarse.

Aixís los mártirs de la fé divina,
al brandarse son cos en llit de flames,
sombreyan de plaher en la foguera
gosant del cel la ditxa anticipada.

Per qué aprop meu tos ulls no puch tenirlos
sentint son atractiu altra vegada?...
Oh vina! que després que tu 'm mirares
es fosquetat lo cel sens ta mirada.

Ferírenme tos ulls: torna á ferirme
si vols cántichs y amor de mi escoltarme;
que 'l romani, de la flihlada cuenta
treu mel pera l' abella s' estimada.

Es de tos ulls no més tuir y encendre?
Vull donarte ab los meus una besada,
besarte entera, com al raítj que 's filtran
la lluna petoneja á las onadas.

Ay si un moment tos ulls fit á fit trovo!
No 't caldrá que 'ls abaixis, m' estimada,

ni que 'l traydor amor ab má amatenta
torni á vindre, amagat, pera cegarme.

Sabré que hi tens al fons de tos ulls negres,
que 'ls veig en fosca nit y en lluna clara,
encar que de ton cor ab llum confosa
al fons hagi d' entrarne la meva ànima.

JOAQUÍM CARRERAS.

EXEMPLE

I

Hermós cadarnell tenia,
trist presoner engaviat,
qu' ab lo vesch á la veurada
cagué sonso en lo parany.
No cantaba anyoradis,
ni parava de burxar
à tots indrets de la gavia
anyorant la llibertat...
Un jorn, rompent los filferros
volá lliure tot cantant
un cant de vida sublim
perdentse 'l buy del espay.

II

—Pren exemple Catalunya
del cadarnell escapat.
Recordat que foras lliura
y foll butxi t' engavià.

Creu, trevalla, enginyat, lluyta,
ayma tas sagradas llars,
y quan sia la gran hora
redimeixte poble esclau;
desfés á trossos ta gavia
tas cadenas y dogalls
y torna ha ser lo que fores
jove, felís, lliura, gran!...

E. PASCUAL.

Bruch 1890.

ÍNTIMA

Quan vé l' hivern, lo camp resta
sech, nú, glassat, trist y fosc,
y sembla llavoras
que tot siga mort.

Mes torna la primavera
y ab ella aucells, llum y flors,
y un diu: «Sols dormía
lo mon; no era mort.»

Aixís quan ve la desgracia
y 'ns porta al cap del dolor,
sembla que per sempre
s' haja acabat tot.

Mes la desgracia s' acaba,
torna 'l goig, y dihem llavors:
«¡Si 'l mal aviat passal
¡si es bonich lo mon!»

J. MARTÍ FOLGUERA.

LA DIADA DE SANTA LLUCIA

A festa de Santa Llucia se celebra per tota la rassa llatina y majorment á Italia. A Espanya y Fransa, una multitud d'estampas, esculpturas y pinturas, representan á la Santa ab los ulls á la ma ó dins un plat. Alguns artistes fins han imaginat representarla cega.

No 's capeix major impropietat. En tota la historia de dita Santa no 's troba una paraula alusiva á semblant suplici. Se tracta de Santa Llucia de Siracussa, verge y mártir, qual festa s'escau als tretze de Desembre.

Quan s'atribuix á dita Santa l'haverse arrencat los ulls, pera donarlos á un que s'havía enamorat d'ella, tal vegada 's confón ab Santa Llucia de Bolonia ó d'Alexandria. La interpretació, que ab totes reserves y á falta d'altra, li dona lo célebre jesuita P. Cahier potser es justa. Diu que, celebrantse 'l dia tretze de Desembre la festa de Santa Odila (Otilia) que nasqué cega y es apropiada y advocada per las malalties de la vista, los pobles de rassa llatina, als quals Santa Odila era poch coneguda, — puig fou Abadessa d'Alsassia, — sentiren á dir, qu' en la predita diada 's feya gran romeria, per las personas cegas ó amenassadas de pérdrer la vista, y que, com la devoció á Santa Odila no s'estengué més enasá de las poblacions germánicas, la con-

fiansa de las rasses llatinas per alcansar la vista, fou transportada á la célebre mártir de Siracussa Santa Llucia, qu' es honrada lo mateix dia en lo breviari Romá.

Per las encontradas de Catalunya se troban molts capellas dedicadas á Santa Llucia, en las quals cada any, pel dia 13 de Desembre, s' hi aplega gran gentada. En la comarca d' Olot n' hi ha duas: la una al capdemunt d' una cloturada de la vall de Vianya; l' altra á la solana de la serra de Santa Llucia, dos kilometres ans d' arribar á Santa Pau.

La gent d' Olot, té la costum d' anar á Santa Pau, per ésser més aprop, y més triat l' aplech que s' hi fá, puig hi ván no sols los que han de cumplir prometensas devotas, sino molts que 's tenen feta lá de no deixar per verda cap anada de las que durant l' any convidan als desvagats.

Se surt d' Olot cap á las vuyt del mati, regularment bufantse 'ls dits y ben abrigat, y s' arriba al Hostal del Cucut, per damunt de la Pujada del Gegant. Casi bé tothom sol ferhi un trago y entra á escalfarse, ja que l' amo té amanit un gran foch á terra y banchs y cadiras, mentres que la mestressa y las criadas, atrafegadas darrera lo taulell, despatxan patricons d' ayguardent molt apropiat pera fer passar lo fret.

Encara no s' ha caminat sis cents passos, que ja 's troba altre hostal: lo de ca 'n Fullaraca hont no faltan los que hi fan segona estació. Deixant la costa de Pujou á la dreta y lo crater de la Rocassa á l' esquerra y seguint carretera—amunt apartantse per las voras—puig es de las més dolentas d' Espanya—s' arriba al hostal de ca 'n Sargantana, hont solen tenir bon vi; empero son molts los qui prefereixen lo de més enllá: 'l de ca 'n Bastán. Y com sia que á ca 'n Bastán ara d' un hostal se n' han fet dos, molts se 'n ván al nou; lo qual no obsta á que per la diada de Santa Llucia, tots tingan feyna, fins l' hostal dels Plans, bon xich apartat de la carretera.

Carretera enllá s' arriba á las envistas de Santa Llucia, deixant á la dreta 'l rey dels cràters d' aquest país, lo de Santa Margarida, y á l' esquerra lo molt respectable de Croscat, coronat per un antich telégrafo que pera rés serveix, y comensa á descobrirse lo vehinat de Santa Llucia, lo poble de Santa Pau ab son castell, los cingles de Sinestras y Rocacorba. Baixant mitj kilometre, y seguint una carretera torta, gredosa, se surt del terror volcánich y s' arriba á una solana argilosa, plena de rocas calcáreas, ab milions de milions de fòssils petits com grans de rahim, que 'l poble anomena pedras de Santa Llucia. Allá, entre algunas casas esgarriadas, se troba la capella.

Son aproximadament las deu del mati; los voltants de la hermita, plens de taulas ab caixas de turróns; los capellans de Santa Pau, lo de la Mare de Deu dels Archs y algun altre de marjaner, que n' hi sol haber en alguna casa de pagés, arriban pera celebrar l' ofici. Per tot arréu, en cuynas improvisadas al ayre lliure, se fan fogueradas y 's couhen cassoladas d' arrós ab pollastres, ab costellas, ab butifarras, comensantse á sentir un aixanesch y aixecantse un trull de polsaguera y fumarola que sembla que tot se n' entra.

Los que portan l' intent de fer un dinar més aristocrátich, de pèndrer café ab més comoditat, de seguir la vida més confortant, fan dos kilometres més de camí y ván á entaularse á la posada de ca 'n Xintet á Santa Pau. Per deu rals s' hi fá un bon ápat y mentres en Xintet atrafegat, corrent de la cuyna á la sala, prepara dinar per tants parroquians, un puja á véurer l' iglesia, lo castell, mentre 'ls aficionats á cosas antigas—que may n' hi faltan,—admiran las innumerables finesstras, arcadas y fragments arqueològichs que 's troban espargits per tota la vila.

La iglesia de Santa Pau, tretas unas pinturas, que deshonran las parets, es una verdadera joya d' estil ojival, d' elegancia y proporcions admirables. Lo castell, construcció històrica de l' Edat Mitjana, avuy molt runada, pero afortunadament conservada per unas monjas molt complacentas encarregadas d' ensenyar á las noyas del poble, té encara algunas cosas dignas de mencionarse.

S' hi troba la gran escalinata del pati s' endevinan las portas que servían per' anar als sellers, presons y corts, los grans finestrals, se veu lo magnífich escut d' armas del senyor del Castell, y en la capella, ficat dins la paret del cor, crida l' atenció un magnífich baix-relleu trevallat en alabastre, qual estudi se podria recomanar molt als escultors per sa originalitat y sobrietat dels plechs d' algunas figuras aixís com seria molt agradable de véurerne una reproducció en lo Museu que s' está formant á Barcelona.

A ca 'n Xintet l' escudella es á taula. Fà pler de dinar en aquella sala, si 'l temps hi acompanya.

Per tots los plafons de la paret hi ha cromos representant nevadas vistas de Suissa; al sostre hi ha gabias penjadas ab canaris y en grans testos en los recons plantas extranyas...

Torném cap á Santa Llúcia.

Encara no s' han comensat las ballas; encara n' hi ha que están atracantse de butifarras pero la majoria ja voltejan las taulas de turróns y 'ls turrónayres aixordan ab llur cridoria.

A poch á poch surten los pabordres. Ja es hora, perque la tarde es curta. Casi no 's té temps de saborejar la música, que ja los que tenen més seny ván desfilant. Comensa la professó y al moment tots en marxa cap á ca 'n Bastan. Per aquells planells y marjes n' hi sol haver una jasserada, que refán l' estómach, perque encara hi ha bon trós fins á Olot y tot es baixada que fá pahir més prompte. A ca 'n Sargassa no 'n vulgas. Tot es plé de gom á gom: la eixida, la escala, la era, y tot aquell bellugadís, tocat per los últims raijs del sol, produheix un efecte màgich.

Carretera avall, se contempla un panorama colossal. Des del plá d' Olot fins al Puigmal y Canigó sembla una escala. A mesura que las montanyas s' apartan, fan al revés de la perspectiva: son més altas. Com la vila y la comarca d' Olot se troban baixas y las montanyas que rodejan la població son petites, van formant, entre ellas, una sèrie d' esglahons, que, en lo mes de Desembre, época de neus, siguent peladas, blavas unas, altras moradas, nevadas casi todas las més altas, constitueixen un espectacle feréstech, pero admirable, plé de grandiositat.

S' oviran los estanys de Caransá, lo Plá Jogador, lo Puig de las Bruixas, la Cova del Bisbe,—en las canals de Sant Aniol,—la Fossa del Gegant; en fi, innumbrables paratjes de la frontera, plens de llegendas y tradicions propias de nostra terra catalana.

La majoria de la gent arriba á ca 'l Cucut, á entrada de fosch. Des del cim de la Pujada del Gegant, fins á Olot, hi ha tres kilometres.

—¿Per qué se 'n diu la Pujada del Gegant?—preguntárem al amo del hostel.

—He sentit á contar que, en temps de la velluria, vivia en aquest lloch un facinerós de gran alsada, robant tota la gent que de l' encontrada de Santa Pau y Mieras, havia d' anar á Olot, matantne molts y menjantse la maynada, com un Ogra. Las malifetas d' aquest lladre, que era conegut, en tots los voltants, per *Gegant de Bora tosca*, tenia aterrorisats los pobles de la comarca. Los habitants del vehinat més proper a la Pujada del Gegant, que de nits no podian viurer segurs en sa casa, imploraren la protecció de Sant Cristófol, prometentli que, si 'ls lliurava d' aquella fera, li edificarian una capella en lo mateix indret, ahont lo monstre cometia las grans malifetas. Y diu que al endemá d' haver feta la prometensa, trobaren lo gegant estimbat, coll-trencat ab lo cap fet trossos; per lo qual se basti la capella qu' avuy es Parroquia de Sant Cristófol las Fonts.

JOSEPH BERGA.

Olot, 14 Desembre 1890.

BENEDICCIÓ DE DEU

EN LA MATINADA

Lo sol desde la mar d' orient envía
son primer raig, engendrador del dia;
los pins de las montanyas lo reben ab fervor;
la benvinguda á sa faysó li donan
las boyras de la serra, que se fonen
sentintne las besadas de la suau calor.

Animas racionales, ab l' oroneta
que fuig, ab los perfums de la floreta,
ab lo ressó del cántich qu' entonan monts y valls,
pujem á Deu, volem á las alturas,
y en nom de las humanas criaturas
de gratitut mostremli los més ardents flamalls.

Senyor, beneyt, siau, llum de la vida;
permeteu que ma ánima axerida
de bon matí vejentvos exalse 'l vostre Nom;
ara lo sol sa claretat escampa,

y ara també la resplendor s' estampa
de vostra imatge viva dins l' esperit del hom.

Vos creàreu del mon exas bellesas
que ab tanta d' abundor vehém extesas,
ab sola una paraula reblireu l' ample espay;
y ab vostre mot vivificant rodaren
las estrellas, las serras s' axecaren,
y brollaren las ayguas corrent sens aturay.

Vos moveu exos sérs donantlos forsa;
Vos aturau lo Mal que los vol torse,
Vos d' esperit de ciencia per gracia los ompliu.
Y vostra voluntat benavirada
es per tots ells de cor reverenciada,
perque d' amor hi cova dins ells lo sant caliu.

Aucellets del espay, coloms ayrosos,
que us elevau est demati joyosos,
perdentvos per las onas y els nuholets del cel;
benehiu al qui estufa vostras alas,
benehiu al qui pinta vostras galas
y eus dona una llengueta més dolsa que la mel.

Ayguas de pluja que formau rieras
y l' hermosura sou de las praderas,
torrents que de las rocas rompeu lo badaluch;
el Senyor vos aplega en bons paratjes,
y fent córrer inflat vostres venatjes
ab ells á la semensa prepara jorn astruch.

Oh boschs ombrivols, selvas estojadas,
glorificáu la Má que us ha formadas
y la sava us dispensa dels arbres d' antigor;
camps de blat hont l' oratje jugueteja
y ahont la faus del llaurador lluyenteja,
en est matí cantáu-ne la gloria del Senyor.

¡Oh! jo us convit, ma cristiana lira
sent que llohau al Sér per qui delira...

¡Senyor, vos qu' enardíreu las harpas d' Israel,
Vos que'l cor encenguéreu del Profeta,
dau á tots exos sers, dau al poeta
la veu de l' alabansa, l' agraphiment fidel!

Natura se desperta, l' alterosa
montanya sembla que ab sa fas blavosa
saluda las llunyanas riberas de la mar;
l' aliga desde 'l cim reprén voladas
y desde 'l pla s' en pujan perfumadas
essencias que l' oratje s' en du pe 'l comellar.

L' home, diamant del Cel, per desventura
engastat en la terra, s' apressura
á unir l' acció de gracias al hymne matiner;
¿veys al pagés que surt de la cabana,
com escolta la veu de la campana
Que li diu: «per Deu sia ton pensament primer?»

Home, cor escalfat, que fantasias
un nou mon en desig, cor que somias,
¿saps tu qui dona forsas y ajuda á lo teu vol?
¿De hont vens tu, poderosa inteligencia,
que la terra espurnejas ab t' ardencia,
ab flama molt més viva que l' ull cremant del sol?

Era un dels jorns de Creació, y exires
de la Má creadora, y exoíres,
home débil, la parla del Deu omnipotent;
y ab sa clemencia divinal passares
del Paradis, y après senyorejares
en sigles pochs la terra, l' orient y l' occident.

Y si pe 'l nort fredós hont res hi aguanta
més que lo gel y el trebolí qu' espanta,
l' home pot fer que onejen las palmas del mitjorn;
si en los deserts hont lo llopart habita
y el sol crema los ossos del moabita,
l' home pot delitarse fent un verjer d' un forn;

es que la sobirana Inteligencia
ha mogut als humans ab providencia,
es que de Ella rebérem la forsa y lo voler;
es que Deu ha impulsat la rassa humana,
y en el nort y en el sur, y en mont y en plana,
dexá y dexa guspiras del infinit poder.

Benehiu á Deu, vilatjes y masías,
ciutats, alberch de dols ó d' alegrías,
realmes de la terra que al mon enorgulliu,
nacions glorificadas per la ciencia,
Jutjes, artistas, reys de la elocüencia,
de vostron únich Pare la gloria benehiu...

¡Ay, Senyor! ¡Deu magnífich! ¡Alabada
sia la vostra Essencia benhaurada!
Jo sent dins mas entranyas lo foch de vostre amor;
tots exos sérs vos cantan y enaltexen;
¡oh! ¡que no n' hi haja cap dels qu' existexen
que no diga mil voltas son cántich al Senyor!!

J. TARONJÍ.

LA TORRE DE CA-ROIG

En mitj de las brancadas de rústegas cingleras
que 'l Pirinen altívol allarga fins al mar,
s' aixeca una montanya de formas altaneras
com roure que s' enlayra en mitj d' un canyissar.

Es alta com las boyras que sempre la coronan
ab una freda glassa de plor humitejant;
y, plena de misteris, los ayres hi ressonan
fenthi sentir los xiscles de furia pantejant.

Será que alguna fada s' hi troba com esclava
desde que 'n lo Calvari floreix la santa Creu;
tal volta, però sembla que d' un volcá la lava
al só de mil tronadas s' escampe á tot arreu.

Las penyas que l' encinglan, tan grossas com feixugas,
son altres cordilleras que té la serra al front:
de lluny al contemplarlas diriau «son arrugas
ab que s' abriga sempre l' espatlla d' aquest mon.»

L' isart ab sa bravesa pujarla sols podria,
y batent l' ala ayrosa sols l' áliga real:
difícil la pujada per cert la trobaria
quí dominava als pobles, lo Geni imperial.

Si del mar la contemplo, me sembla per Espanya
l' atlant que la defensa cantantli' ab tot lo goig;
¿voleu lo nom saberne d' aquesta gran montanya?
véusel aquí, li diuhen: *la Torre de Ca-Roig*.

Un dia, mentres l' aura tranquila sospirava
joguinejant ayrosa pe 'ls boscos y jardins;
s' adona una doncella, que vora 'l mar s' estava,
del gronxament fatídich d' uns barcos sarrahins.

Fuig élla; y espantada obint tanta crideria
com un aucell tremola; més l' enemich, al brás
la dura cimitarra, cantava ja victoria
y lluyta ab la minyona que fuig al *plá Ras*.

En lluyta vol robarli tot d' una la riquesa
que n' es del patrimoni lo rich adornament;
la Pátria que engalana de gloria y de noblesa,
la Fé que ella defensa ab tot son ardiment.

Ja cau, ja cau esclava rendida y abatuda,
sens forsa y sens coratge després d' haver lluytat;
li roban ja sas joyas al véurela vensuda,
li roban ja sas joyas: sa vida y llibertat.

Ella fa un ¡ay! terrible veyentsa empresonada:
—veniu á defensarme!—ja crida á sa fillada:
—veniu á defensarme, que 'm mata l' enemich!—
Y *Rodonyá* al sentirla, company de Tallaferro,

deixant la font que éll nombra, contesta:—jo l' aterro;
nó tingau por, oh Mare, que á defensarvos vinch.—

Al crit d' aquest responen tots los de la nissaga:
l' un surt de la boscuria, l' altre surt de l' aubaga,
quiscun porta per arma alguna eyna del camp;
y arremetent ferotges, la via ja s' esbrossan;
aquí las testas saltan, allá tot ho destrossan
y assedegats conquistan la terra pam á pam.

Com que la set abrusa quan se treballa d' ayre,
al bell indret hont queya la dalla del dallayre
semblant d' ossos la terra brusenta com un forn;
nasqué per dals coratge la *font de l' ossetera*
que, d' una roca al altre saltant per la riera
besava de marina las platjas al nou jorn.

Los moros que portarán per cla feréstech guía,
fins al cim al se 'n pujan ab forsa y gallardia,
puig lo que 'ls comandava se deya: lo *Ca Roig*;
roig era com un toro de rabió furenta;
la rabia que alenava era infernal y ardenta,
ardenta com la febra que capgirella á un boig.

Quant sobre la montanya posá la mitja lluna
va tremolar la terra; las vilas d' una á una
de Deu sols invocaren la forsa y ardiment:
y 'ls héroes de la Patria, batentse coratjosos,
enderrocarla juran vensuts ó victoriosos;
iy un jorn caygué la Torre al dur trontollament.

Aixís, aixís salvaren la Patria catalana.
Morint com braus per élla y obrintse la fossana
si per acás los calia tenir aquesta fi;
á nostra Patria auréola de gloria ja rodeja,
y als braus que defensarla saberen ja 'ls ombreja
lo llor de la victoria florit al dematí.

ENDRESSA

Un altre moro 't mata, hermosa Catalunya,
que de ton cor de ferro l' amor y fé t' allunya
l lensante las cadenas que t' han d' esclavisar:
Puig que, ¿no hem d' aixecarnos veyentla auguniosa?
oh Catalans, ja 'ns crida la Patria carinyosa;
¿No la sentia encara? ¿la deixarém plorar?

JOSEPH CALONGE, ESCOLAPI.

LOS DOS ARBRES

En lo jardí de la vida
dos arbres hermosos veig,
entre mitj de l' un y l' altre
mon bressol agronxa 'l vent,
per aixó n' aymo l' ombreta
y tan de bon grat hi sech,
per aixó no me 'n vull moure
fins y tot que 'm veja vell;
sas brancas son tan frondosas
que 's confonen sobre meu,
y 'm fan un sostre de fullas,
de fullas y claps de cel.
En las fullas immarciables
que miro tendres tot temps,
respirant ayres de gloria
dels héroes lleigeixo 'ls fets,
dels héroes de nostra terra.
sabis, sants, soldats y reys.
En los claps de claror pura
que blavejan entre 'l vert,
als matins y á la vesprada

m' hi somriu quelcun estel'
parlantme d' una altra vida
que l' esperansa coneix.
Per quan abandone aquesta
esco!tau mon testament:
jo vull que s' cavi ma fosa
d' aqueixos arbres al peu,
puig tots dos tenen la saba
dels dos amors que jo sent':
l' amor mes gran de la terra,
l' amor puríssim del Cel.
agermanats com sas brancas
ab un afecte mateix;
jo vull que 's cavi ma fossa
d' aqueixos arbres al peu;
l' arbre frondós de la Patria,
l' arbre sagrat de la Fe.

F. CASAS Y AMIGÓ.

QUI SAB!

Al coneixe'ns del mon en la follia
ni tu, ni jo, gosarém á parlar;
quiscun ben clar llegia
lo que 'ls ulls no podian amagar.

Sempre honrats, may perjurs, de nostra boca
jamay n' ha eixit lo mot abrusador,
com si 'l cor fos de roca
davant del mon hem amagat l' amor.

Y per xo sens cercarse, las miradas
d' abdos, s' han abrassat en ardent bes;
si las mans s' han juntadas
han tremolat de goig y s' han comprés.

Als ulls del mon que ignora 'l sacrifici
semblém un cel ennuvolat y trist;
darrera l' artífici
crema 'l flam d' un amor sens ésser vist.

Y aixís la vía fem, ab la certesa
de que may l' un del altre ésse podém;
¡Mes qui sab, si al fiuar sense tristesa
l' un en l' altre pensant, nos morirém!

BONAVENTURA BASSEGODA.

